

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ

ВОЈНА АКАДЕМИЈА

СТУДИЈСКИ ПРОГРАМ: ЕКОНОМИЈА ОДБРАНЕ

МАСТЕР АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ

МАСТЕР РАД

ТЕМА: АНАЛИЗА ФАКТОРА ПЛАНИРАЊА

БУЏЕТСКИХ СРЕДСТАВА

Ментор:

потпуковник, ванр. проф.
др Србољуб Николић

Кандидат:

студент
Ивана Сјеран

Београд, 2026. године

САДРЖАЈ:

УВОД.....	4
1. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ПЛАНИРАЊА БУЏЕТА	7
1.1. Концепт јавних финансија и улога буџета	7
1.2. Основе процеса планирања буџета	7
1.3. Законски и институционални оквир планирања у Србији	8
1.4. Савремени приступи и принципи буџетског планирања	9
2. ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА ПРОЦЕС ПЛАНИРАЊА БУЏЕТСКИХ СРЕДСТАВА	10
2.1. Економски фактори	11
2.1.1. Бруто домаћи производ (БДП)	11
2.1.2. Инфлација	11
2.1.3. Јавни приходи	12
2.1.4. Спољни економски фактори	12
2.1.5. Финансијска тржишта и јавни дуг	12
2.2. Институционални фактори	12
2.2.1. Законски оквир	12
2.2.2. Институционални капацитети	13
2.2.3. Квалитет и доступност података	13
2.2.4. Информациони системи	13
2.2.5. Спрега институција	13
2.3. Политички фактори	13
2.3.1. Изборни циклуси	14
2.3.2. Политички приоритети	14
2.3.3. Утицај политичке стабилности	14
2.3.4. Перцепција јавности и политички притисци	14
2.4. Организациони фактори	14
2.4.1. Координација међу институцијама	15
2.4.2. Унутрашње процедуре и организација рада	15

2.4.3. Кадровске компетенције.....	15
2.4.4. Управљање ресурсима и временом	15
2.5. Међусобна повезаност фактора.....	15
3. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА	16
3.1. Тип истраживања.....	17
3.2. Методе истраживања.....	17
3.2.1. Анализа садржаја	17
3.2.2. Анализа и синтеза	18
3.2.3. Компаративна метода	18
3.2.4. Статистичка анализа	18
3.2.5. Дескриптивна и експликативна метода	18
3.3. Извори података	19
3.4. Временски и просторни оквир истраживања.....	19
3.5. Хипотетички оквир методолошког приступа	20
3.6. Ограничења истраживања	20
4. ЕМПИРИЈСКА АНАЛИЗА ПЛАНИРАЊА БУЏЕТА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ (2018–2024)	22
4.1. Анализа планираних и остварених буџетских прихода (2018–2024).....	22
4.1.1. Тренд кретања у посматраном периоду	22
4.1.2. Одступања између планираног и оствареног	23
4.1.3. Структурни разлози разлика	23
4.2. Анализа планираних и остварених буџетских расхода	23
4.2.1. Текући расходи.....	23
4.2.2. Капитални расходи	24
4.2.3. Социјални трансфери и субвенције.....	24
4.3. Идентификација кључних одступања у планирању.....	24
4.3.1. На страни прихода	24
4.3.2. На страни расхода	25
4.3.3. На нивоу буџетског салда	25
4.4. Улога институционалних реформи (2018–2024)	25
4.4.1. Оцена ефеката реформи.....	25

4.5. Графички и табеларни прикази резултата анализе.....	26
4.6. Кључни налази емпиријске анализе	30
5. ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА.....	31
5.1. Повезаност теоријског и емпиријског оквира	31
5.2. Процена потврђености постављених хипотеза.....	32
5.3. Кључни увиди о факторима који обликују планирање буџета	33
5.3.1. Економски фактори као доминантан утицај.....	33
5.3.2. Институционални фактори као ограничавајући оквир.....	33
5.3.3. Политички циклуси значајно изобличавају план.....	33
5.3.4. Организациони фактори као посредујући механизам	33
5.4. Синтеза резултата и њихов значај.....	34
6. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПРОЦЕСА ПЛАНИРАЊА БУЏЕТСКИХ СРЕДСТАВА.....	35
6.1. Повећање транспарентности буџетског процеса.....	35
6.2. Јачање институционалних и кадровских капацитета.....	36
6.3. Унапређење методологије макроекономског и фискалног прогнозирања	36
6.4. Дигитализација и интеграција информационих система.....	37
6.5. Смањење политичког утицаја на буџетско планирање.....	37
ЗАКЉУЧАК.....	38
ЛИТЕРАТУРА.....	41

УВОД

Планирање буџетских средстава представља један од најзначајнијих сегмената управљања јавним финансијама, будући да од његове ефикасности, транспарентности и усаглашености са економским могућностима државе директно зависи стабилност фискалног система, одговорност јавне потрошње и остваривање стратешких развојних циљева.¹Буџет не представља само инструмент расподеле јавних средстава, већ и основни механизам путем којег држава реализује своје економске, социјалне и развојне политике. Због тога квалитет процеса буџетског планирања има значајан утицај на ефикасност функционисања јавног сектора, степен поверења грађана у институције и дугорочну одрживост јавних финансија.

У условима ограничених ресурса, нестабилних економских кретања и све сложенијих захтева који се постављају пред јавни сектор, процес планирања буџетских средстава постаје посебно осетљив и сложен. Савремено буџетско планирање захтева координисан приступ државних институција, квалитетне и правовремене информације, поуздане макроекономске анализе, примену адекватних аналитичких алата, као и стабилан нормативни и институционални оквир. Само реално планирани приходи и расходи могу обезбедити рационално коришћење јавних средстава и смањити ризике од фискалних неравнотежа.

Иако у Републици Србији постоји релативно развијен законски и институционални систем који регулише буџетски процес, пракса показује да планирање буџетских средстава и даље карактеришу бројни изазови. Уочавају се одређена одступања између планираних и остварених буџетских ставки, ограничења у прецизности макроекономских пројекција, недовољна искоришћеност аналитичких капацитета, као и институционални и организациони проблеми који могу утицати на квалитет доношења буџетских одлука.

¹Јакшић, М. *Јавне финансије*. Економски факултет Универзитета у Београду.

Поред економских фактора, значајну улогу имају и политички приоритети, који у одређеним ситуацијама могу утицати на структуру и динамику јавне потрошње. Полазећи од ових чињеница, поставља се питање: који фактори најзначајније утичу на процес планирања буџетских средстава у Србији, каква је природа њиховог међусобног дејства и на који начин се они одражавају на квалитет и тачност буџетских пројекција? Ово питање представља основу истраживачког проблема овог мастер рада, чији је циљ да омогући свеобухватно разумевање механизма који обликују процес планирања буџета и идентификује могуће правце унапређења.

Посебан изазов представља чињеница да савремени буџетски процес захтева све већу употребу метода прогнозирања, анализе ризика и евалуације јавних политика. Недовољна примена ових инструмената може довести до мање прецизних буџетских пројекција, повећања одступања између планираних и реализованих вредности, као и отежаног спровођења дугорочних развојних планова.

Полазећи од наведених чињеница, поставља се питање: који фактори најзначајније утичу на процес планирања буџетских средстава у Републици Србији, каква је природа њиховог међусобног дејства и на који начин се они одражавају на квалитет и тачност буџетских пројекција? Ово питање представља основу истраживачког проблема овог мастер рада, чији је циљ да омогући свеобухватно разумевање механизма који обликују процес планирања буџета и идентификује могуће правце његовог унапређења.

Предмет истраживања обухвата економске, институционалне, политичке и организационе детерминанте које утичу на процес планирања буџетских средстава на нивоу Републике Србије. Посебна пажња усмерена је на анализу појединачних и међусобно повезаних утицаја ових фактора, као и на процену начина на који они одређују прецизност буџетских пројекција и стабилност фискалног система. Истраживање се заснива на анализи постојећег нормативног оквира, релевантне стручне литературе и емпиријских података о планираним и оствареним буџетским показатељима у периоду 2018–2024. године.

Општи циљ рада јесте да се изврши систематична анализа процеса планирања буџетских средстава, те да се идентификују кључни фактори који условљавају његову ефикасност. У складу са овим, рад има неколико посебних циљева:

- (1) да се анализира теоријски и нормативни оквир планирања буџета;
- (2) да се идентификују економски, институционални, политички и организациони фактори који утичу на планирање;
- (3) да се испита степен утицаја ових фактора на тачност буџетских пројекција;
- (4) да се утврди међусобна повезаност фактора и њихов утицај на одступања између планираног и оствареног буџета;
- (5) да се предложи мере за унапређење процеса планирања у циљу веће транспарентности, одговорности и фискалне стабилности.

У складу са предметом и циљевима истраживања, постављена је општа хипотеза да на процес планирања буџетских средстава у Републици Србији утиче комбинација економских, институционалних, организационих и политичких фактора, чија недовољна координација може довести до одступања између планираних и реализованих буџетских вредности и смањити ефикасност буџетског процеса. Посебне хипотезе усмерене су на испитивање утицаја појединачних група фактора, као и њихове међусобне интеракције.

Методолошки, рад се заснива на комбинацији квалитативних и квантитативних метода. У теоријском делу користе се анализа и синтеза, компаративна метода и анализа садржаја релевантне домаће литературе. Емпиријски део рада ослања се на анализу секундарних података – закона, буџетских докумената, статистичких извештаја и званичних података о планираним и оствареним буџетским индикаторима. Кроз упоредну и статистичку анализу посматрају се трендови, одступања и фактори који их условљавају у периоду 2018–2024.

Структура рада прилагођена је наведеним циљевима и проблемском оквиру. Након уводног дела, у првом поглављу разматра се теоријски оквир буџетског планирања. Друго поглавље анализира факторе који утичу на процес планирања буџетских средстава. Треће поглавље представља методологију истраживања, док четврто доноси емпиријску анализу планираних и остварених буџетских показатеља у Србији. У петом поглављу даје се дискусија резултата, а у шестом препоруке за унапређење процеса планирања. Рад се завршава закључком и списком коришћене литературе.

1. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ПЛАНИРАЊА БУЏЕТА

1.1. Концепт јавних финансија и улога буџета

Јавне финансије представљају системски организовану област која проучава прикупљање, расподелу и употребу јавних средстава ради задовољавања општег друштвеног интереса.² Држава као економски субјект има задатак да обезбеди финансијску основу за функционисање јавних служби, стабилност економског система и реализацију развојних циљева. У том контексту, буџет представља централни инструмент управљања јавним финансијама.

Буџет се дефинише као акт којим се за одређену фискалну годину процењују јавни приходи и утврђују јавни расходи, уз њихово међусобно усклађивање.³ Он има и економску и правну природу: као економска категорија одражава политику расподеле ресурса, а као правни акт има обавезујући карактер и доноси се у строго прописаној процедури. У савременим јавним финансијама, буџет није само инструмент финансирања јавног сектора, већ и средство економске и развојне политике.

Посебан значај има буџетски циклус, који обухвата фазе: (1) планирање и израду буџета, (2) усвајање, (3) извршење буџета, (4) контролу и ревизију, и (5) извештавање. Од свих наведених фаза, планирање представља основу на којој почива цео систем, будући да од квалитета буџетских пројекција зависи реалност, одрживост и транспарентност буџета у целини.

1.2. Основе процеса планирања буџета

²Јакшић, М. *Јавне финансије*. Економски факултет Универзитета у Београду.

³Министарство финансија Републике Србије. *Закон о буџетском систему*. Министарство финансија Републике Србије.

Планирање буџета подразумева сложену и вишеслојну активност у оквиру које се пројектују јавни приходи, дефинишу приоритети јавне потрошње и одређују оквири за расподелу средстава.⁴ Процес планирања мора бити усклађен са макроекономским кретањима, нормативним ограничењима, потребама корисника буџетских средстава и дугорочним развојним циљевима државе.

Уобичајено се истичу три кључне фазе планирања:

1. Формирање економских и фискалних пројекција, на основу БДП-а, инфлације, тржишта рада, јавних прихода и других параметара.
2. Дефинисање приоритета потрошње, кроз стратешке документе, секторске планове и потребе буџетских корисника.
3. Израда нацрта буџета, који усклађује расположиве ресурсе и приоритете.

Ангажовање аналитичких инструмената – економетријских модела, анализа трошкова и користи – значајно унапређује квалитет планирања. У пракси Србије, иако постоје институционални оквири за израду средњорочних пројекција, употреба савремених аналитичких модела још увек није довољно развијена, што често доводи до одступања између планираних и остварених показатеља.

1.3. Законски и институционални оквир планирања у Србији

Планирање буџета у Републици Србији уређено је Законом о буџетском систему, који дефинише принципе, структуру, рокове и обавезе институција у процесу израде буџета.⁵ Закон успоставља оквир за планирање јавних прихода и расхода, надлежности Министарства финансија, буџетских корисника, органа контроле и локалних самоуправа.

Централну улогу у процесу планирања има Министарство финансија, које припрема упутства за израду буџета, утврђује пројекције прихода, анализира захтеве

⁴Поповић, Д. *Фискална политика и јавне финансије*. Правни факултет Универзитета у Београду.

⁵Министарство финансија Републике Србије. *Закон о буџетском систему*. Министарство финансија Републике Србије.

буџетских корисника и израђује нацрт закона о буџету.⁶ Значајну улогу има и Републички завод за статистику, који обезбеђује макроекономске и демографске показатеље неопходне за економско моделирање.⁷

У систем су укључене и друге институције: ресорна министарства, локалне самоуправе, јавне агенције, управе и јавне службе. Успех процеса планирања зависи од њихове координације, квалитета података које достављају, компетенција кадрова и степена информисаности.

Реформе спроведене последњих година, попут увођења програмског буџетирања, имале су за циљ јачање транспарентности, ефикасности и оријентације буџета ка резултатима. Ипак, постојећа истраживања показују да су институционални капацитети и даље недовољни да обезбеде пун потенцијал моделу програмског планирања, нарочито у областима прогнозирања, стратешког планирања и међуинституционалне сарадње.

1.4. Савремени приступи и принципи буџетског планирања

Савремени системи јавних финансија заснивају се на више принципа који осигуравају квалитет и транспарентност планирања:

1. Принцип транспарентности

Подразумева јавност буџетског процеса, доступност информација, јасност методологије и отвореност података. Транспарентност јача поверење грађана и омогућава друштвену контролу јавне потрошње.

2. Принцип одговорности

⁶Министарство финансија Републике Србије. *Буџет Републике Србије – буџетска документација (2018–2024)*. Министарство финансија Републике Србије.

⁷Републички завод за статистику Републике Србије. *Методологија макроекономских прорачуна*. Републички завод за статистику Републике Србије.

Означава обавезу буџетских корисника и институција да оправдају предложене издатке, покажу резултате и придржавају се фискалних ограничења.

3. Средњорочно буџетирање (MTBF)

Савремени модели планирања укључују средњорочни оквир расхода (три године), који омогућава већу стабилност, предвидивост и усмереност буџета на дугорочне циљеве. У Србији “MTBF” постоји формално, али његова функционалност је ограничена нереалним макроекономским прогнозама и честим ревизијама буџета.

4. Програмско буџетирање

Оно усмерава буџет ка резултатима, а не само ка финансијским ставкама. Активности се групишу у програме и мере њихови учинци. Иако уведено у Србији, програмско буџетирање још увек није достигло пуни капацитет, посебно у области дефинисања индикатора и мерења ефеката.

5. Међународни стандарди и праксе

Организација за економску сарадњу и развој, Међународни монетарни фонд и Светска банка препоручују интегрисане приступе планирању који укључују:

- реалне макрофинансијске прогнозе,
- јасне индикаторе учинка,
- независне фискалне савете,
- транспарентне прогнозе и ризике.

Мада Србија прати већину ових препорука, изазови остају у транспарентности ризика, реалности планирања и независности аналитичких механизма.

2. ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА ПРОЦЕС ПЛАНИРАЊА БУЏЕТСКИХ СРЕДСТАВА

Планирање буџетских средстава представља сложен и интердисциплинарни процес који зависи од низа међусобно повезаних фактора. Ови фактори не делују изоловано, већ обликују квалитет, прецизност и транспарентност буџетских пројекција. У теоријској и практичној анализи могу се идентификовати четири кључне групе детерминанти: економски, институционални, политички и организациони фактори. Њихово разумевање омогућава дубље схватање природе буџетског процеса и идентификацију могућих узрока одступања између планираних и остварених буџетских показатеља.

2.1. Економски фактори

Економски фактори представљају основну полазну компоненту у процесу буџетског планирања, јер одражавају стање националне економије и одређују реални ниво расположивих јавних прихода.

2.1.1. Бруто домаћи производ (БДП)

БДП је један од главних индикатора на основу кога се формирају пројекције јавних прихода.⁸ Већи ниво економске активности доводи до раста пореске базе, што омогућава веће буџетске приходе, док пад производње или успоравање раста економије доводи до фискалних притисака. У Србији се често јављају разлике између пројектованог и оствареног БДП-а, што утиче на реалност планирања прихода.

2.1.2. Инфлација

Инфлација значајно утиче на планирање расхода. Виши инфлаторни притисци повећавају трошкове јавног сектора (здравства, образовања, социјалне заштите), као и трошкове капиталних инвестиција. Нереално пројектована инфлација доводи до значајних одступања у извршењу буџета.

⁸Републички завод за статистику. *Макроекономски индикатори Републике Србије*. Републички завод за статистику

2.1.3. Јавни приходи

Пројекција јавних прихода заснива се на економским кретањима, пореским политикама и наплати пореза. Квалитет пројекција прихода директно утиче на могућност финансирања јавних потреба. Проблеми у Србији најчешће проистичу из непоузданих макроекономских пројекција и недовољне ефикасности пореске администрације.

2.1.4. Спољни економски фактори

Глобалне економске промене – попут кретања цена енергената, поремећаја на тржиштима, међународних финансијских криза или геополитичких шокова – могу значајно утицати на националну економију, а тиме и на буџетски процес. Србија је, као мала и отворена економија, осетљива на ове утицаје, нарочито када је реч о енергентима и извозним секторима.

2.1.5. Финансијска тржишта и јавни дуг

Трошкови задуживања, каматне стопе и одрживост јавног дуга такође су важан економски фактор. Висок ниво јавног дуга ограничава фискални маневарски простор и намеће приоритете у погледу отплате обавеза, што утиче на структуру расхода.

2.2. Институционални фактори

Институционални фактори односе се на нормативни оквир, капацитете државних органа, квалитет административних процедура и степен информисаности јавног сектора. Ови фактори значајно обликују квалитет планирања, јер чине оквир у коме се процес одвија.

2.2.1. Законски оквир

Законом о буџетском систему дефинишу се правила, рокови и надлежности. Квалитет законског оквира одређује јасноћу процедура, степен контроле и уређеност фискалног система. У Србији је законски оквир релативно свеобухватан, али се у пракси јављају изазови у примени, нарочито на локалном нивоу.

2.2.2. Институционални капацитети

Они обухватају:

- кадровску обученост,
- техничке ресурсе,
- аналитичке способности,
- квалитет управљања информацијама.

Недостатак стручног кадра и ограничени аналитички капацитети често доводе до површног планирања и нереалних процена.

2.2.3. Квалитет и доступност података

Планирање буџета зависи од поузданих статистичких и административних података. Системи за прикупљање, обраду и размену података у јавном сектору Србије још увек нису у потпуности интегрисани, што утиче на тачност анализа.

2.2.4. Информациони системи

Модерни системи буџетског планирања користе интегрисане информационе платформе за обраду података. У Србији постоје информациони системи у оквиру трезора и Министарства финансија, али је ниво дигитализације и даље неуједначен, посебно у локалним самоуправама.

2.2.5. Спрега институција

Успешно планирање зависи од координације институција. Недостатак координације доводи до непотпуних или контрадикторних података, кашњења и непоузданих анализа.

2.3. Политички фактори

Политички фактори представљају један од најзначајнијих утицаја на процес планирања буџета. У многим земљама, а нарочито у транзиционим економијама, политика директно обликује буџетске приоритете.

2.3.1. Изборни циклуси

Током изборних година уочава се тенденција повећања јавне потрошње у секторима који доносе брзе политичке резултате (социјални трансфери, субвенције, јавна улагања). Ово доводи до поремећаја у структури расхода и одступања од дугорочних фискалних циљева.

2.3.2. Политички приоритети

Приоритети владе утичу на расподелу буџетских средстава. Они могу бити усмерени ка секторима као што су инфраструктура, социјална заштита или образовање, али могу бити и политички вођени, што доводи до неусклађености између потреба и расположивих ресурса.

2.3.3. Утицај политичке стабилности

Политичка стабилност подстиче континуитет буџетских политика и дугорочних програма. Политичке промене или нестабилност, напротив, воде до честих ревизија буџета, непредвидивости и краткорочног приступа планирању.

2.3.4. Перцепција јавности и политички притисци

Буџетске одлуке често су под утицајем јавног мњења или притисака различитих интересних група. То може довести до доношења неекономичних одлука, као што су претеране субвенције или повећања расхода у секторима који нису приоритетни.

2.4. Организациони фактори

Организациони фактори односе се на унутрашњу структуру институција, процедуре планирања, људске ресурсе и координацију између различитих нивоа власти.

2.4.1. Координација међу институцијама

Успешно планирање захтева усклађено деловање министарстава, локалних самоуправа, јавних агенција и других корисника. Проблеми настају када институције не достављају податке на време или достављају непотпуне информације.

2.4.2. Унутрашње процедуре и организација рада

Интерни процеси планирања, структуре одговорности, проток информација и интензитет сарадње између одељења значајно утичу на квалитет буџетских захтева.

2.4.3. Кадровске компетенције

Стручност запослених у финансијским секторима институција пресудно одређује квалитет аналитичких процена. Недостатак обука и недовољно економско-научно знање ограничавају капацитете за израду реалних пројекција.

2.4.4. Управљање ресурсима и временом

Планирање буџета одвија се у кратким роковима и захтева ефикасну организацију. Кашњења у припреми документације доводе до „накнадних корекција“, што умањује квалитет финалног нацрта буџета.

2.5. Међусобна повезаност фактора

Фактори који утичу на планирање буџета делују истовремено и међусобно су зависни. На пример:

- политички притисци могу утицати на економске одлуке,
- институционални недостаци могу довести до погрешне интерпретације економских података,
- организациони проблеми могу умањити ефекте законских реформи,
- економске кризе могу појачати политичку осетљивост планирања.

Ова међуповезаност ствара сложен систем у коме одступања у једном фактору могу довести до ланчане реакције у другим сегментима планирања. Стога је неопходно посматрати планирање буџета као интегрисан процес који обухвата све наведене детерминанте.

3. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Методологија истраживања представља кључни оквир за дефинисање начела, поступака и аналитичких техника које ће бити примењене у циљу провере хипотеза и систематског разматрања фактора који утичу на процес планирања буџетских средстава у Републици Србији. Комбиновање квалитативних и квантитативних метода омогућава свеобухватан и мултидисциплинаран приступ анализи, што је неопходно имајући у виду сложеност буџетског система и бројне детерминанте које условљавају планирање јавних прихода и расхода.

3.1. Тип истраживања

Истраживање је по својој природи комбиновано (mixed-methods), јер укључује:

- квалитативни приступ, заснован на анализи нормативног оквира, стручне литературе и теоријских концепата управљања јавним финансијама;
- квантитативни приступ, који обухвата обраду и анализу статистичких података о планираним и оствареним буџетским показатељима у периоду 2018–2024. године.

Оваква структура омогућава да се економски, институционални и политички фактори анализирају не само дескриптивно, већ и кроз конкретне емпиријске показатеље.

3.2. Методе истраживања

3.2.1. Анализа садржаја

Ова метода се користи за систематско проучавање законских и подзаконских аката, буџетских докумената, извештаја државних органа и релевантне домаће литературе. Циљ је идентификација нормативних решења, институционалних улога и механизма планирања.

3.2.2. Анализа и синтеза

Кроз анализу се разлажу теоријски концепти јавних финансија, док синтеза омогућава њихово повезивање у целину која објашњава природу и детерминанте планирања буџетских средстава.

3.2.3. Компаративна метода

Ова метода се примењује при упоређивању планираних и остварених буџетских индикатора. На основу компаративних односа идентификују се одступања, трендови и могући узроци неусаглашености буџетских пројекција.

3.2.4. Статистичка анализа

Статистичка обрада обухвата дескриптивну статистику, табеларне и графичке приказе, те процену трендова. Ова метода омогућава квантитативну процену фактора који утичу на разлике између планираних и остварених прихода и расхода.

3.2.5. Дескриптивна и експликативна метода

Дескриптивна метода служи за опис тренутног стања буџетског система, док експликативна метода омогућава анализу разлога и механизма који доводе до идентификованих одступања.

3.3. Извори података

Истраживање се заснива искључиво на секундарним подацима, који су званични, проверљиви и објављени од стране државних органа.⁹ Кључни извори података обухватају:

- Закон о буџетском систему Републике Србије;
- Годишње законе о буџету Републике Србије;
- Завршне рачуне буџета;
- Извештаје Министарства финансија о извршењу буџета;
- Публикације Републичког завода за статистику (2018–2024);
- Статистичке годишњаке и макроекономске показатеље;
- Подаци локалних самоуправа у делу анализе буџета на нижим нивоима власти;
- Релевантну домаћу стручну и научну литературу из области јавних финансија.

Коришћење службених и објављених података обезбеђује објективност и научну валидност истраживања.

3.4. Временски и просторни оквир истраживања

Истраживање обухвата:

- временски период 2018–2024. године, који је одабран због доступности комплетних буџетских извештаја и чињенице да овај период садржи више фискалних и економских промена (укључујући пандемијске ефекте, висок ниво инфлације и законске реформе);
- просторни оквир ограничен је на ниво Републике Србије, док се локалне самоуправе анализирају као допунски пример функционисања процеса буџетског планирања.

⁹Фискални савет Републике Србије. (2018–2024). *Макроекономски и фискални подаци Републике Србије*. Фискални савет Републике Србије.

3.5. Хипотетички оквир методолошког приступа

Истраживање полази од главне хипотезе да на процес планирања буџетских средстава у Србији утиче комбинација економских, институционалних и политичких фактора, при чему непотпуна координација између њих доводи до одступања буџетских резултата.

Посебне хипотезе су:

- Х1: Економски фактори имају значајан утицај на тачност буџетских пројекција.
- Х2: Институционални капацитети одређују транспарентност и квалитет планирања.
- Х3: Политички фактори утичу на неусклађеност планираних и остварених буџетских показатеља.
- Х4: Јачање координације и институционалних капацитета доводи до смањења систематских одступања у планирању.

Методологија је осмишљена тако да омогући проверу ових хипотеза путем интегрисане анализе.

3.6. Ограничења истраживања

Као и свако истраживање засновано на секундарним подацима, и ово се суочава са одређеним ограничењима:

- доступност и потпуност статистичких података варирају по годинама;
- нека одступања у буџету могу бити последица изузетних догађаја (нпр. пандемија COVID-19), што није могуће у потпуности моделовати;
- локални буџети нису у потпуности упоредиви по структури, што ограничава дубину анализе;
- политички фактори не могу бити у потпуности квантификовани.

Упркос овим ограничењима, примењена методологија омогућава поуздану и целовиту анализу кључних фактора планирања буџета.

4. ЕМПИРИЈСКА АНАЛИЗА ПЛАНИРАЊА БУЏЕТА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ (2018–2024)

Емпиријска анализа представља кључни део истраживања и има за циљ да утврди у којој мери се економски, институционални и политички фактори одражавају на усаглашеност између планираних и остварених буџетских показатеља у Републици Србији у периоду 2018–2024. године. У анализу су укључени подаци из званичних извештаја Министарства финансија, завршних рачуна буџета, Закона о буџету за сваку годину и статистичких публикација Републичког завода за статистику.

4.1. Анализа планираних и остварених буџетских прихода (2018–2024)

Буџетски приходи Републике Србије углавном се заснивају на пореским приходима (ПДВ, акцизе, порез на доходак, порез на добит), непореским приходима и грантовима.¹⁰ Тачност њиховог планирања зависи од макроекономских кретања, ефикасности пореске администрације и стабилности тржишта.

4.1.1. Тренд кретања у посматраном периоду

У периоду 2018–2024. године уочава се постепан раст укупних буџетских прихода, са изразитим осцилацијама у годинама захваћеним пандемијом COVID-19 (2020–2021), као и у годинама високих инфлаторних притисака (2022–2023). У појединим годинама остварени приходи били су већи од планираних, пре свега због инфлације, док су у другим годинама били нижи због нарушене економске активности.

¹⁰Министарство финансија Републике Србије. *Буџет Републике Србије – буџетска документација*(2018–2024). Министарство финансија Републике Србије.

4.1.2. Одступања између планираног и оствареног

На основу упоредних података може се закључити да:

- у већини година постоје умерена одступања у распону од 2–7%, што указује на проблем у прогнозама макроекономских кретања;
- највећа одступања забележена су 2020. године, када је пандемија довела до пада буџетских прихода због смањене привредне активности;
- у 2022–2023. години забележена су позитивна одступања, јер су високе стопе инфлације повећале номиналне пореске приходе, посебно ПДВ.

4.1.3. Структурни разлози разлика

Главни узроци одступања идентификовани су као:

- недовољно реалне пројекције БДП-а,
- промене у пореским стимулансима и ослобођењима,
- ограничена ефикасност наплате пореза,
- краткорочни утицај инфлације на номиналне приходе,
- непредвиђени макроекономски шокови.

4.2. Анализа планираних и остварених буџетских расхода

Буџетски расходи обухватају текуће, капиталне и друге обавезе државе. Поређење планираних и остварених расхода представља важан показатељ капацитета институција да доследно спроводе буџетске политике.

4.2.1. Текући расходи

Текући расходи чине највећи део укупних расхода. Анализа показује:

- релативно стабилну структуру потрошње (социјална заштита, здравство, образовање, одбрана, јавна управа),
- често прекорачење у ставкама субвенција и социјалних давања, посебно у предизборним периодима,
- одступања од 2–6% између планираног и оствареног нивоа потрошње.

Одступања се најчешће јављају због ванредних издатака, промена у законодавству и диспропорције између процењених и реалних потреба буџетских корисника.

4.2.2. Капитални расходи

Капитални расходи показују највећа одступања у односу на план.¹¹ Анализа уочава:

- систематично непотпуно извршење капиталног буџета,
- кашњење у реализацији инфраструктурних пројеката,
- недовољно планирање динамике јавних инвестиција.

У појединим годинама извршење капиталних расхода износило је мање од 70% планираног, што указује на структурне институционалне проблеме.

4.2.3. Социјални трансфери и субвенције

У анализи ових расхода уочава се:

- повећана потрошња у изборним годинама,
- нереално ниске пројекције потребних издатака,
- осетљивост на социјалну и економску политику.

4.3. Идентификација кључних одступања у планирању

Упоредна анализа прихода и расхода показује да се одступања јављају:

4.3.1. На страни прихода

- одступања узрокована нереалним пројекцијама БДП-а,
- погрешне прогнозе инфлације,
- промене у пореској политици током године.

¹¹Министарство финансија Републике Србије. (2018–2024). *Завршни рачун буџета Републике Србије*. Министарство финансија Републике Србије.

4.3.2. На страни расхода

- недовољно планирање капиталних улагања,
- политички мотивисано повећање потрошње,
- непредвиђене социјалне и здравствене потребе (нпр. пандемија).

4.3.3. На нивоу буџетског салда

Буџетски салдо често одступа због:

- шокова који утичу на приходе,
- краткорочних мера фискалне политике,
- ревизија расхода у току године.

4.4. Улога институционалних реформи (2018–2024)

У посматраном периоду спроведене су бројне реформе:

- увођење програмског буџетирања,
- унапређење информатичких система Трезора,
- јачање контролних механизма,
- реформе пореске управе.

4.4.1. Оцена ефеката реформи

Резултати показују:

- делимично побољшање транспарентности,
- ограничен напредак у средњорочном буџетирању,
- недовољно унапређење у тачности буџетских пројекција,
- споре институционалне промене, нарочито на локалном нивоу.

4.5. Графички и табеларни прикази резултата анализе

Ради прегледнијег и јаснијег сагледавања односа између планираних и остварених буџетских показатеља у периоду од 2018 – 2024. године, дати су табеларни и графички прикази кључних података. Њихова сврха је да визуелно потврде налазе из претходних подпоглавља и омогуће лакшу идентификацију трендова и одступања у процесу планирања буџетских средстава.

Табела 1: Планирани и остварени приходи Републике Србије (2018–2024)

Година	Планирани приходи (у милијардама РСД)	Остварени приходи (у милијардама РСД)	Одступање (%)
2018	1178	1215	+3.1
2019	1201	1240	+3.2
2020	1314	1286	-2.1
2021	1336	1430	+7.0
2022	1516	1709	+12.7
2023	1843	1976	+7.2
2024	2040	2141	+5.0

¹²

У већини година остварени приходи су већи од планираних, што показује конзервативно планирање буџета, те виши фискални прилив. Једина негативна година је 2020. година, када је због пандемије COVID –19 дошло до пада прихода. Након 2020. године видљив је стабилан опоравак и раст буџетских прихода. Највеће позитивно одступање је у 2022. години, што је резултат инфлације и номиналних порезних прихода.

¹²Министарство финансија Републике Србије. (2018–2024). *Завршни рачун буџета Републике Србије*. Министарство финансија Републике Србије.

Табела 2: Планирани и остварени расходи Републике Србије (2018–2024)

Година	Планирани расходи (у милијардама РСД)	Остварени расходи (у милијардама РСД)	Одступање (%)
2018	1214	1190	-2.0
2019	1240	1225	-1.2
2020	1460	1520	+4.1
2021	1550	1751	+13.1
2022	1700	1817	+6.9
2023	1964	2020	+2.9
2024	2100	2190	+4.3

¹³

Расходи у готово свим посматраним годинама премашују планиране износе, што указује на постојање систематског потцењивања издатака, нарочито у сегментима социјалних трансфера, субвенција и ванредних мера фискалне политике.

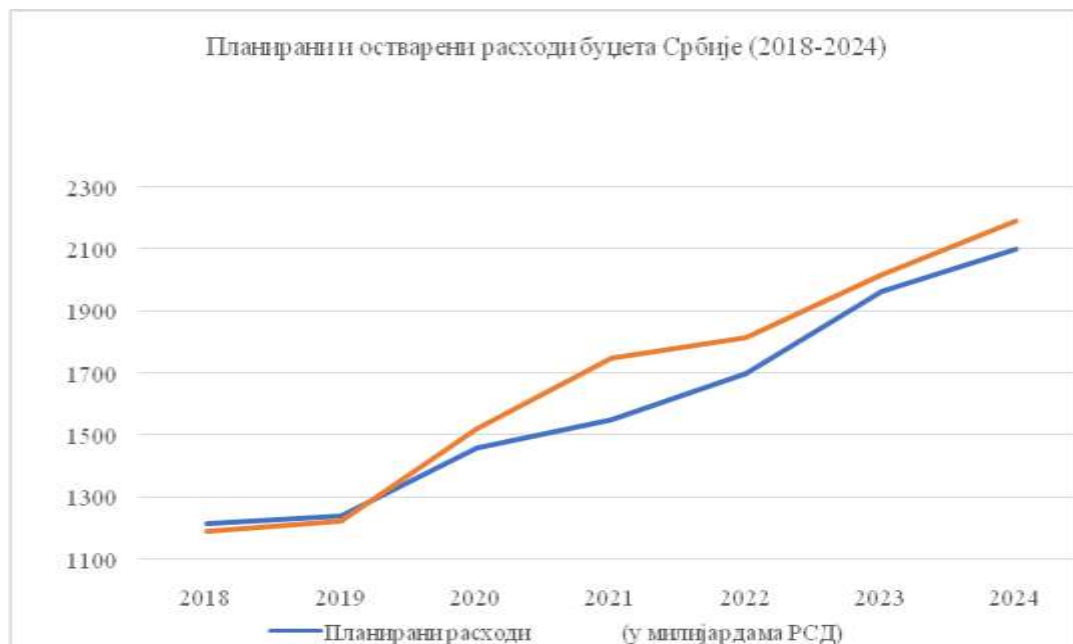
Графикон 1: Тренд планираних и остварених буџетских прихода (2018 – 2024)

¹³ Министарство финансија Републике Србије. (2018–2024). *Завршни рачун буџета Републике Србије*. Министарство финансија Републике Србије.

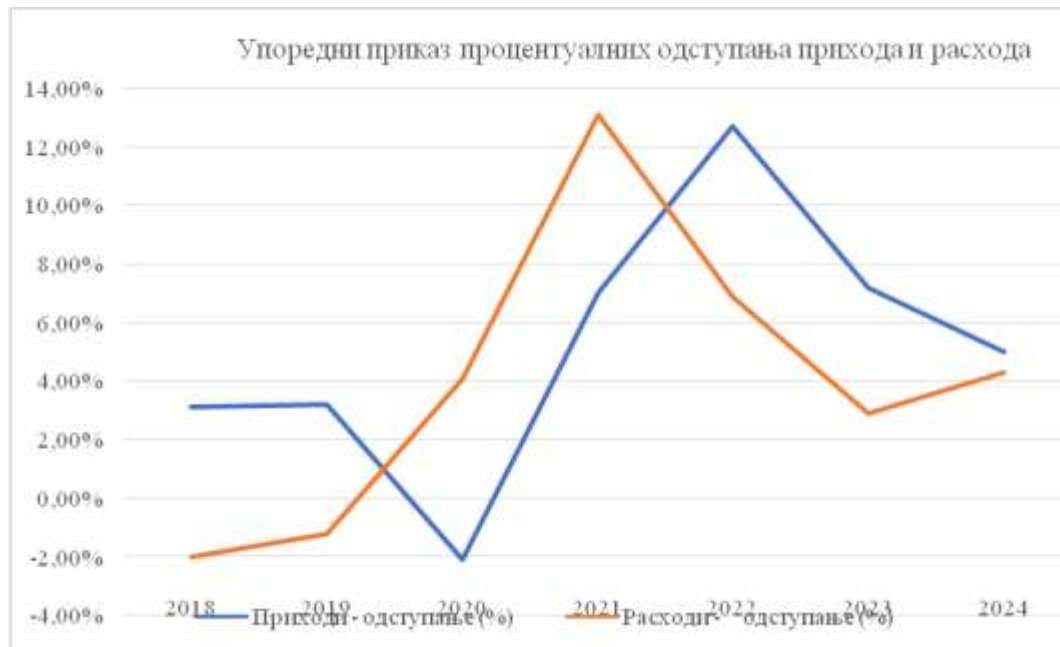
Графички приказ јасно показује стабилан раст прихода у другом року, али и изражене поремећаје у кризним периодима. Разлика између планираних и остварених вредности потврђује ограничену прецизност макроекономских прогноза, нарочито у условима ванредних економских шокова.

Графикон 2: Тренд планираних и остварених буџетских расхода (2018 – 2024)

Расходи показују константан раст, уз учестала прекрачења плана. Овакав тренд указује на снажан утицај политичких и социјалних фактора, као и на ограничене могућности контроле потрошње у току фискалне године.

Графикон 3: Упоредни приказ процентуалних одступања прихода и расхода

Графикон потврђује да су одступања на страни расхода стабилнија, али упорнија, док су одступања на страни прихода осетљивија на економске шокове. Ово додатно потврђује закључке из тачке 4.3. о структурној природи проблема планирања.

4.6. Кључни налази емпиријске анализе

На основу анализираних података може се закључити:

- На страни прихода: највећи утицај имају макроекономска кретања и инфлација.
- На страни расхода: главни проблеми су непотпуно извршење капиталних улагања и политички утицаји.
- Одступања су структурног карактера, што указује на системски проблем планирања.
- Институционални капацитети и квалитет података представљају ограничење реалног планирања.
- Политички циклуси значајно утичу на одступања у социјалним трансферима и субвенцијама.
- Инфлација у последњим годинама има краткорочни позитиван ефекат на приходе, али негативан на реалне расходе.
- Програмско буџетирање није у потпуности заживело, што ограничава повезивање трошкова са резултатима.

5. ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА

Дискусија резултата има за циљ да интерпретира емпиријске налазе из претходног поглавља и повеже их са теоријским оквиrom, постављеним хипотезама и истраживачким циљевима. На основу анализе планираних и остварених буџетских прихода и расхода у периоду 2018–2024. године могу се идентификовати јасни обрасци одступања који указују на структурне слабости у процесу планирања. Ови обрасци имају узроке у економским кретањима, институционалним ограничењима, политичким утицајима и организационим факторима — што потврђује полазне претпоставке истраживања.

5.1. Повезаност теоријског и емпиријског оквира

Теоријски оквир указује да планирање буџета зависи од комбинације економских показатеља, нормативног оквира, институционалних капацитета и политичких приоритета. Емпиријски резултати потврђују ову поставку: у свим анализираним годинама постоје одступања између планираног и оствареног буџета, а њихов интензитет кореспондира управо са факторима идентификованим у теоријском делу рада.

На пример:

- Економски фактори (инфлација, БДП, макроекономска нестабилност) значајно утичу на планирање прихода и расхода.
- Институционални фактори (технички капацитети, квалитет података, ниво координације) утичу на реалност прогнозирања и на ефикасност реализације буџета.
- Политички фактори (изборне године, политички приоритети и притисци) узрокују одступања у социјалним трансферима, субвенцијама и капиталним инвестицијама.
- Организациони фактори унутар институција утичу на благовременост и тачност израде буџетских планова.

Сви ови утицаји заједно потврђују да планирање буџета није искључиво технички процес, већ економско-политички и институционално условљен систем одлука.

5.2. Процена потврђености постављених хипотеза

На основу анализе, могу се донети следећи закључци:

X1: Економски фактори значајно утичу на квалитет планирања буџета. — Потврђено.

Емпиријска анализа показује да се одступања на страни прихода најчешће јављају због:

- нетачних пројекција БДП-а,
- нереалних инфлаторних очекивања,
- спољних шокова (нпр. пандемија, раст цена енергената),
- промена у пореској политици.

Ово је у складу са теоријским ставовима да макроекономски показатељи представљају основу за планирање јавних прихода.

X2: Институционални фактори пресудно утичу на транспарентност и реалност планирања. — Потврђено.

Недовољна информатизованост, ограничени кадровски ресурси, недовољно развијени аналитички модели и неуједначени подаци доводе до:

- нереалних пројекција расхода,
- прекомерних корекција у току године,
- недовољне ефикасности у планирању капиталних инвестиција.

Ови налази потврђују да институционални капацитети одређују у којој мери се законски оквир може практично спровести.

X3: Политички фактори доприносе нестабилности буџетског планирања и одступању од циљева. — Потврђено.

Емпиријски подаци показују:

- повећање социјалних расхода и субвенција у предизборним годинама;
- померање приоритета у складу са политичким потребама, а не економском оправданошћу;
- изостанак доследности у планирању капиталних пројеката због политички условљених измена.

Ова хипотеза је једна од најјасније потврђених.

X4: Унапређење институционалних капацитета и координације може значајно побољшати квалитет планирања. — Потврђено.

Иако су спроведене реформе (програмско буџетирање, дигитализација, јачање трезорског система), њихов домет је ограничен због непотпуне координације институција.

Закључак је да даља унапређења могу довести до смањења системских одступања.

5.3. Кључни увиди о факторима који обликују планирање буџета

5.3.1. Економски фактори као доминантан утицај

Економска кретања изгледају као најјачи предиктор успеха планирања.

У годинама економске стабилности (2018–2019) одступања су умерена, док у кризним периодима (2020–2021) значајно расту. Ово потврђује директну зависност буџета од макроекономског окружења.

5.3.2. Институционални фактори као ограничавајући оквир

Иако су макроекономске прогнозе реалне, институционална ограничења, превасходно у сегментима координације, квалитета података и кадровских капацитета доводе до структурних одступања.

5.3.3. Политички циклуси значајно изобличавају план

Резултати указују да изборне године имају видљив утицај на:

- социјалне трансфере,
- субвенције,
- динамику капиталних улагања.

Овај образац је доследан и представља системски изазов.

5.3.4. Организациони фактори као посредујући механизам

Унутрашња организација, благовременост достављања података и ефикасност администрације имају снажан утицај на квалитет планирања.

Чак и када постоји добар законски оквир, организациони недостаци умањују ефекте реформи.

5.4. Синтеза резултата и њихов значај

Резултати указују на неколико важних закључака:

1. Планирање буџета у Србији је и даље изложено значајним системским изазовима, који проистичу из комбинације економских и институционалних ограничења.
2. Одступања су структурна, а не случајна, што указује на недостатак модерних аналитичких механизма, координације и стабилности процедура.
3. Политички фактори су један од најјачих утицаја, нарочито у сегментима социјалне политике и субвенција.
4. Капитални расходи су најпроблематичнији део буџета, јер се њихово извршење хронично разликује од планираног.
5. Инфлација у последње три године значајно одступа од пројекција, што привремено повећава номиналне приходе, али нарушава реалну потрошњу.

Другим речима, систем планирања буџета у Србији налази се између нормативно уређеног оквира и практичних ограничења која произлазе из институционалних и политичких фактора. У таквом амбијенту долази до системске неусклађености планирања и реализације, што отежава дугорочно управљање јавним финансијама.

6. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПРОЦЕСА ПЛАНИРАЊА БУЏЕТСКИХ СРЕДСТАВА

На основу теоријске анализе и резултата емпиријског истраживања, може се закључити да процес планирања буџетских средстава у Републици Србији захтева даља унапређења у циљу повећања реалности, транспарентности и ефикасности јавне потрошње. ¹⁴Идентификована системска одступања указују на потребу за спровођењем циљаних мера које би утицале на све фазе буџетског процеса. У том контексту, у наставку се износе кључне препоруке.

6.1. Повећање транспарентности буџетског процеса

Транспарентност представља један од основних предуслова одговорног управљања јавним финансијама. Неопходно је обезбедити јасно и правовремено објављивање буџетских докумената, укључујући макроекономске претпоставке, методологију планирања и процену фискалних ризика.

Посебан акценат треба ставити на:

- јасније образложење одступања између планираних и остварених буџетских ставки;
- унапређење јавне доступности података о извршењу буџета;
- јачање улоге јавности и стручне заједнице у процесу анализе буџетских докумената.

¹⁴Министарство финансија Републике Србије. *Извештај о извршењу буџета*. Министарство финансија Републике Србије.

6.2. Јачање институционалних и кадровских капацитета

Истраживање је показало да институционални капацитети представљају једно од кључних ограничења реалног планирања буџета. Стога је неопходно континуирано улагати у:

- стручно усавршавање запослених у финансијским секторима државних органа;
- развој аналитичких и прогнозних способности институција;
- јачање координације између Министарства финансија, буџетских корисника и статистичких институција.

Посебну пажњу треба посветити локалним самоуправама, код којих су институционални капацитети најчешће ограничени.¹⁵

6.3. Унапређење методологије макроекономског и фискалног прогнозирања

Тачност буџетских пројекција у великој мери зависи од реалности макроекономских претпоставки. У том смислу, препоручује се:

- примена напреднијих економетријских и прогнозних модела;
- редовно ажурирање макроекономских пројекција у складу са променама у економском окружењу;
- јачање улоге независних аналитичких тела у процени фискалних ризика.

Овакве мере допринеле би смањењу систематских одступања између планираних и остварених прихода и расхода.

¹⁵Републички завод за статистику. *Статистички годишњаци Републике Србије*. Републички завод за статистику.

6.4. Дигитализација и интеграција информационих система

Унапређење дигиталних решења у процесу планирања и праћења извршења буџета представља један од кључних фактора ефикасности. Неопходно је:

- даље развијати интегрисане информационе системе у оквиру јавног сектора;
- обезбедити међусобну повезаност података различитих институција;
- аутоматизовати део аналитичких и извештајних процеса.

Овим би се значајно побољшао квалитет података и благовременост доношења одлука.

6.5. Смањење политичког утицаја на буџетско планирање

Политички фактори су, према резултатима истраживања, један од главних узрока одступања у планирању буџета.¹⁶Због тога је неопходно:

- јачати институционалну независност фискалних и аналитичких тела;
- доследно примењивати средњорочне фискалне оквире;
- унапредити контролне механизме над извршењем буџета.

Деполитизација буџетског процеса допринела би већој стабилности и предвидивости јавних финансија.

¹⁶Поповић, Д. *Фискална политика и јавне финансије*. Правни факултет Универзитета у Београду.

ЗАКЉУЧАК

Планирање буџетских средстава представља један од кључних елемената управљања јавним финансијама и има пресудан значај за функционисање савремене државе. Квалитетно планирање буџета омогућава рационално коришћење ограничених јавних ресурса, ефикасно спровођење јавних политика и очување стабилности фискалног система. У условима сложених економских кретања, глобалних криза и повећаних захтева који се постављају пред јавни сектор, питање реалног и одрживог планирања буџетских прихода и расхода постаје једно од најважнијих питања економске политике сваке државе.

Предмет овог мастер рада била је анализа фактора који утичу на процес планирања буџетских средстава у Републици Србији, са посебним освртом на период од 2018. до 2024. године. Основни циљ истраживања био је да се идентификују кључни економски, институционални, политички и организациони фактори који условљавају квалитет буџетског планирања, као и да се утврди њихов утицај на разлике између планираних и остварених буџетских показатеља.

У теоријском делу рада анализирани су појам, значај и улога буџета у систему јавних финансија, као и основни принципи и фазе буџетског процеса. Посебна пажња посвећена је факторима који могу утицати на успешност планирања буџетских средстава. Анализа је показала да буџетско планирање није искључиво технички процес заснован на пројекцији прихода и расхода, већ сложен механизам у којем се преплићу економске околности, институционални капацитети, политички приоритети и организациони аспекти функционисања државне управе.

Емпиријски део рада био је усмерен на анализу планираних и остварених буџетских прихода и расхода Републике Србије у периоду 2018–2024. године. Резултати анализе показали су да у посматраном периоду постоје одређена одступања између планираних и реализованих буџетских вредности. Интензитет ових одступања варирао је у зависности од економских услова, промена у макроекономском окружењу, ванредних околности и промена у приоритетима јавне потрошње. Посебно су изражена одступања у областима које су осетљивије на промене економских услова, као што су капиталне инвестиције, субвенције и поједини облици социјалних издатака.

На основу спроведеног истраживања може се закључити да економски фактори имају значајан утицај на процес планирања буџетских средстава. Кретање бруто домаћег производа, стопа инфлације, кретање прихода од пореза, промене на међународном тржишту и различити спољни економски утицаји значајно одређују могућности реалног планирања јавних прихода и расхода. Неочекиване промене економских услова могу довести до потребе за корекцијом буџетских планова, што потврђује значај квалитетних макроекономских пројекција и система управљања фискалним ризицима.

Поред економских фактора, резултати истраживања указују и на значај институционалних и организационих фактора. Иако Република Србија поседује нормативно уређен систем буџетског планирања, ефикасност тог система у великој мери зависи од капацитета институција које учествују у буџетском процесу. Ограничени кадровски ресурси, недовољна примена аналитичких метода и потреба за даљим унапређењем система праћења и евалуације могу негативно утицати на прецизност буџетских пројекција. У том смислу, јачање институционалних капацитета представља један од основних предуслова за побољшање квалитета буџетског планирања.

Истраживање је такође указало на утицај политичких фактора на процес доношења буџетских одлука. Иако је буџетски процес формално заснован на економским показатељима и стратешким приоритетима развоја, у пракси избор буџетских приоритета често зависи и од актуелних политичких околности. Политички циклуси могу довести до већег усмеравања средстава ка краткорочним циљевима, што може умањити могућност дугорочног и развојно оријентисаног планирања.

На основу добијених резултата може се закључити да су постављене хипотезе у раду потврђене. Процес планирања буџетских средстава у Републици Србији представља формално уређен систем, али његова ефикасност у пракси зависи од степена усклађености различитих фактора који на њега утичу. Недовољна повезаност економских анализа, институционалних капацитета и стратешких приоритета може довести до мање прецизних пројекција и одступања између планираних и реализованих буџетских величина.

Упркос одређеним реформама које су у претходном периоду спроведене у области управљања јавним финансијама, резултати указују на потребу за даљим унапређењем процеса буџетског планирања. Посебно је значајно јачање аналитичких капацитета институција, унапређење метода прогнозирања, већа примена система праћења резултата

и повећање транспарентности у процесу доношења буџетских одлука. Такође, потребно је наставити развој програмског буџетирања како би расподела јавних средстава била у већој мери повезана са оствареним резултатима и стратешким циљевима државе.

Научни допринос овог рада огледа се у систематичној и интегрисаној анализи фактора који утичу на планирање буџетских средстава, као и у повезивању теоријских поставки са конкретним емпиријским показатељима за Републику Србију у посматраном периоду. Рад доприноси бољем разумевању сложености буџетског процеса и указује на значај истовременог посматрања економских, институционалних и политичких аспеката планирања.

Практични допринос рада огледа се у идентификацији могућих праваца за унапређење буџетског процеса. Добијени резултати могу послужити као основа за доносиоце одлука приликом креирања будућих политика у области јавних финансија, посебно у делу који се односи на побољшање тачности буџетских пројекција, ефикасније управљање јавним средствима и јачање одговорности институција.

Имајући у виду сложеност процеса буџетског планирања, будућа истраживања могла би бити усмерена на компаративну анализу система планирања буџета у земљама региона, као и на примену напреднијих квантитативних метода ради прецизнијег утврђивања утицаја појединачних фактора на фискалне резултате. Такође, значајан правац будућих истраживања представљало би испитивање ефеката примене програмског буџетирања и система управљања учинком на квалитет јавне потрошње.

На крају, може се закључити да успешно планирање буџетских средстава захтева континуирано унапређење институционалних механизма, квалитетне економске анализе и одговорно управљање јавним ресурсима. Само интегрисаним приступом који повезује економску рационалност, институционалну ефикасност и транспарентност процеса доношења одлука могуће је обезбедити стабилан и одржив систем јавних финансија.

ЛИТЕРАТУРА

1. Министарство финансија Републике Србије. *Закон о буџетском систему*. Министарство финансија Републике Србије.
2. Министарство финансија Републике Србије. *Фискална стратегија Републике Србије за период 2018–2024. године*. Министарство финансија Републике Србије.
3. Министарство финансија Републике Србије. *Извештаји о извршењу буџета*. Министарство финансија Републике Србије.
4. Министарство финансија Републике Србије. *Буџет Републике Србије – буџетска документација (2018–2024)*. Министарство финансија Републике Србије.
5. Министарство финансија Републике Србије. (2018–2024). *Завршни рачун буџета Републике Србије*. Министарство финансија Републике Србије.
6. Фискални савет Републике Србије. (2018–2024). *Макроекономски и фискални подаци Републике Србије*. Фискални савет Републике Србије.
7. Републички завод за статистику. *Макроекономски индикатори Републике Србије*. Републички завод за статистику.
8. Републички завод за статистику. *Статистички годишњаци Републике Србије*. Републички завод за статистику.
9. Републички завод за статистику Републике Србије. *Методологија макроекономских прорачуна*. Републички завод за статистику Републике Србије.
10. *Закон о буџету Републике Србије за 2018. годину*. Службени гласник Републике Србије.
11. *Закон о буџету Републике Србије за 2019. годину*. Службени гласник Републике Србије.
12. *Закон о буџету Републике Србије за 2020. годину*. Службени гласник Републике Србије.
13. *Закон о буџету Републике Србије за 2021. годину*. Службени гласник Републике Србије.
14. *Закон о буџету Републике Србије за 2022. годину*. Службени гласник Републике Србије.

15. *Закон о буџету Републике Србије за 2023. годину.* Службени гласник Републике Србије.
16. *Закон о буџету Републике Србије за 2024. годину.* Службени гласник Републике Србије.
17. *Закон о буџетском систему Републике Србије.* Службени гласник Републике Србије.
18. Јакшић, М. *Јавне финансије.* Економски факултет Универзитета у Београду.
19. Стојановић, Б. *Јавне финансије.* Економски факултет Универзитета у Београду.
20. Поповић, Д. *Фискална политика и јавне финансије.* Правни факултет Универзитета у Београду.